

הרב ישראל דנדרוביץ

מגיד שיעור תלמוד הירושלמי בקול הדף, ערך יצ"ו

זכרונותיהם של צדיקי הדורות מגלגולים קודמים

שורת גילויים מפתיעה אותה חשפו צדיקים הראשונים על זהותם בגלגולים הקודמים בהם היו בעולם הזה \ בואו והכירו מי הם אלו שהיו כוהנים גדולים בבית המקדש (ובסדר העבודה של יום הכיפור היו אומרים: וכן הייתי אומר (...), מלכים ונביאים, ואפילו ... כבשים בעדרו של יעקב אבינו \

13/09/2018nnn

סוד הגלגול

רוח קלילה של בין הערביים נשבה על פני המרחבים המוריקים. עדרי צאן רבים טיילו לאיטם כה וכה ולחכו את המרעה המשובח. היו שם עוזים כבשים ותיישים. והם, נקודים עקודים וברודים וכיוצא בזה. בצד המרעה עמדו להם שקתות המים וכביכול המתינו לצאן שיבואו להרוות בהם את צמאונם. לו היה כבש חלש או חולה, היה הרועה בחמלתו נושאו על כתפיו, מאכילו ומשקהו באבהיות ודואג לכל מחסורו.

מפעם לפעם ניסה כבש סורר לברוח אל ההרים, אך השוט של הרועה הנאמן הקדימו, ועד מהרה הצטרף הכבש לחבריו ופסע מעדנות יחד עמם. גם נעימות רועים נשמעו ברקע. הרועה שאחוז היה בשרעפיו שר לו ניגון מיוחד ונוגה. או אז היו הצאן נאספים מכל חלקי השדה ומתקבצים סביבו ומאזינים בתמימות לקולו הערב והמתוק הנישא למרומים בשירה רחימאית ואוהבת.

לשלווה, הפסטורלית המתוארת כאן רק חסר את שמו של הרועה, והוא לא פחות מאשר: יעקב אבינו ע"ה! אני מקבל בהבנה את הרמת הגבות ושומע את התמיהה: תיאורים אלו מנין לך? אכן התורה הקדושה אומרת במפורש כי יעקב אבינו היה רועה צאן, אך מנין שיעקב אבינו היה משורר לצאנו או מצליף בשבטו על כבשיו.

תתפלאו לשמוע כי שנים מגדולי הדורות, שהעניקו חמה בקומתם ולא נחשדו חלילה בגזמאות או בכיוצא בזה, העידו כי הם עצמם היו בצאן של יעקב אבינו! כן, דברים כפשוטם: הם היו שם, והם גם העידו על עצמם שזוכרים הם את ההכאות אותם הכה בהם יעקב אבינו! למרבה הפלא, אחד מהם אף הראה על בשרו 'רושם ארוך ודק' שנותר בו מהכאת השבט של יעקב אבינו. ויתירה על זאת, הוא גם שר היה את הניגון המיוחד אותו שר יעקב אבינו בעת רעיית הצאן.



דוגמא מופלאה זו היא אחת מתוך שלל זכרונות מרתקים ומופלאים בהם גילו גדולי החסידות את זהותם בגלגוליהם הקודמים. במאמר שלפנינו נעשה נסיון ראשון מסוגו ^{אוצר החכמה} לאסוף ולכנס לפונדק אחד את הידיעות המקובלות מפי ספרים וסופרים אשר נשמעו מפי הצדיקים על עצמם בדורות הראשונים.

נדגיש כי במאמר שלפנינו התמקדנו בפן ייחודי של סוגיה זו: לאסופה זו נכנסו רק זיכרונות אותם סיפרו צדיקים על עצמם ממה שהיו בגלגולים הקודמים, בבחינת 'בדידי הוה עובדא'. ולא הרחבנו את היריעה גם לגילויים אותם גילו הצדיקים על גלגוליהם של אחרים לטוב או למוטב.

מחמת הפלא העצום שיש בעניין זה אמרנו שלא לשנות מאומה ככל האפשר מלשונות הספרים הקדושים בהם הובאו עדויות אלו, וברוב המקרים אף העתקנו אותם בלשונם ממש למען יראו עינינו את גודל קדושת הצדיקים ועוצם מעשיהם הנוראים.

אני הוא שמואל הנביא

נבדו של הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג מספר (בהקדמת ספר נזיר השם) שביום הסתלקות זקנו, והיה זה ביום ב' דר"ה אייר תקל"ח, נתכבד הרה"ק מניקלשבורג בשני סנדקאות, ולאחר מכן קרא לתלמידיו הקדושים כאשר ישב על כסא מלכותו ואמר להם:

"תדעו שאני הוא נשמת שמואל הנביא ושמי גם כן שמואל; הוא היה לוי ואני גם כן לוי; הוא חי נ"ב שנה ושני ימי חיי המה גם נ"ב שנה. אלא ששמואל היה ^{אחרי 13/09/2018} 'שמואל' - בקוראי שמו 'שמואל', ואילו שמי הוא 'שמואל' - בקוראי שמו 'שמעלקע'. ולו היו קוראים אותי בשם הקדוש 'שמואל' הייתי גם כן כשמואל הנביא". ולאחר דיבורים אלה יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה בעודנו יושב על הכסא.

הבן מהגלגול הקודם הציל ממוות

מעשה שהיה והרה"ק רבי אשר זאלקי מגראדזיסק אב"ד צאנו הציל ממוות את הרבי החווה מלובלין לעת אשר הסתופפו שניהם בצל הקודש של רבם הרה"ק הנועם אלימלך מליזענסק. לימים, כאשר נסתלק הנועם אלימלך ונתקבל הרבי מלובלין לישיב על כס ההנהגה בא הרה"ק רבי זאלקי אל הרבי מלובלין ושמה עימו ביותר. ולעת ההיא גילה לו הרבי מלובלין כי הוא אוהב אותו מאוד, וזאת מחמת שבגלגולו הקודם הוא היה בנו!

כך סיפר הרה"ק רבי ברוך מגורליץ להרב פנחס הלוי הורביץ אב"ד קוסוב והוא זה אשר סיפר את הדברים למלקטי הסיפורים החסידיים בדורו (רמ"מ ואלדען בספרו 'נפלאות הרבי' אות לו; וראחש"ב מיכלזון בספרו 'אהל אלימלך' אות קמא).

יצוין כי מעתיק השמועה, רבה של קוסוב, לא זכר בדיוק את דברי הרה"ק מגורליץ והוא הסתפק האם רבי זאלקי היה בנו של הרבי מלובלין או אביו - אולם ברור שקרבתם הייתה של אב ובן.

זוכר את העליות למרומים

"קבלתי ממנדי אמת" - מספר רבי ישראל ברגר בעל 'עשר קדושות' - שהרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב גילה לאחיו הרה"ק רבי משה מסאמבור, שבאחד מגלגוליו הקודמים הוא היה רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, ועד כדי כך שעדיין הוא זוכר את כל העליות אשר עלה ונתעלה למרומים כמוזכר בספר היכלות.

אוצר החכמה

שאל אותו אחיו: האם גם בגלגול הקודם הוא היה אחיו, וענהו שלא היה אחיו אולם עדיין היה קרוב משפחתו, והגיד לו את קרבת המשפחה שהיה להם. ('עשר קדושות' מערכת הרה"ק מזידיטשוב, אות לט).

והנה לא רק הרה"ק מזידיטשוב העיד על עצמו שהיה לו את נשמתו של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול כי אם גם הרה"ק רבי זושא מהאניפולי. שכן כך הביא החסיד ר"י שו"ב בכתביו (לובלין אות ט): **"הרבי זושא אמר על עצמו שהוא מנשמת רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, וזוכר עוד הכוונות שהיו לו בעת עוסקו בעבודה לפני ולפנים"**.
13709/2018
הוא גם מביא שמע שהרבי מלובלין העיד על עצמו שהוא נשמת רבי יוסי הכהן (שם): **"שמעתי מאדמו"ר מסלונים ז"ל ... עוד אמר: הרבי מלובלין אמר על עצמו שהוא נשמת רבי יוסי הכהן"**.

הגדרסאות השונות כלפי הרה"ק מאפטא

על הרה"ק רבי משה מאוהעל בעל 'ישמח משה' מובא שהוא סיפר אודות כמה וכמה פעמים שהיה בעולם. ומכיוון שגדרסאות שונות מצאנו בזה, אמרנו להעתיק בכאן את המרכזיים שבהם, ואין בית המדרש בלא חידוש.

בקונטרס 'צדיק כתמר יפרח' (טרנסילבניא תש"א, עמוד ג): **"סיפר הג' מוה"ר זאב וואלף מירנויער שליט"א משאמקוט ששמע ממרן הגה"ק מסאטמאר שליט"א ... שהגאון בעל ישמח משה היה בגלגול ראשון מצאן יעקב אבינו ע"ה, ואמר ש[מ]רגיש גם עתה ההכאות מה שהכה אותו; והיה במחלוקת קרה, אמנם לא מחברתו ולא בחברתו של משה רבינו ע"ה, כי עמד מן הצד"**.

ועוד הביא שם: **"סיפר הרה"ח מו"ה חיים שמואל מדעש ששמע מרבו הגה"ק בעל קדושת יום טוב זי"ע ששמע מן אחיו הגה"צ אב"ד קאלאבסאב זי"ע שסיפר לאחיו בעל קדו"מ: בעוד שהיה תינוק בן שש שנים וזקנו מרן בעל ישמח משה זי"ע היה נשען על ידו, ואחז אותו נכדו וזקנו ושמע מן זקנו שאמר ... אני הייתי מיוצאי מצרים ואני מכיר הבית שהייתי דר בו; ואני הייתי בזמן המרגלים שכתוב (במדבר יד מה) 'ויכום ויכתום' ואני מרגיש הכאב - והיה מראה באצבע הכאב; והייתי אצל מחלוקה של קרה"**.

ושאל אותו נכדו מרן בעל ייטב לב זי"ע שיספר לו: וועמען ער האט גערעכט געגעבען [=למי הוא נתן את הצדק; במחנהו של מי היה]. והשיב שעמד מן הצד ולא דיבר שום דיבור. ואמר: הר"ן איש - שכתב רש"י ז"ל - שהיה עם קרה היו גדולי

הדור, רק המון עם היו עם משה, והוא עמד מן הצד. ואמר: שידוע מאיזה שבט יצא, ולא רצה לומר רק שאמר שאיני מבני השפחות".

הרה"ק רבי סיני הלברשטאם מומיגראד כותב בספרו 'חמדה גנוזה' (ח"ב אות ע): "שמעתי מאחי הה"צ מרודניק שא"ז מסיגעט בתחילה לא התערב במחלוקת הידוע, ואמר שאין ברצונו להתערב מחמת ששמע מא"ז מאוהעל ז"ל שאמר לו שזוכר כשהיה בגלגולים הקודמים במצרים, וששמו נכתב בתורה, וזוכר עוד מחלוקת קרה.

ושאל אותו אא"ז מסיגעט ז"ל: עם מי החזיק. אמר לו: אספר לך האמת, שבמחלוקת קרה היה ג' כיתות, כת אחד היו מחזיקים מאוד עם משה רבינו ע"ה והיה להם מסירות נפש בעדו ולא רצו להכנס כלל בדיון ודברים עם קרה ועדתו; כת השני התווכחו עם עדת קרה וניסו להוכיח להם במענות שהצדק עם משה רבינו ע"ה; והכת הג' היו עומדים לגמרי מרחוק ולא היו כלל ברצונם להתערב במחלוקת זו. ואני הייתי מאותו כת שהיו עומדין מרחוק. ואמר אא"ז מסיגוט: אא"ז מאוהעל לא רצה להתערב את עצמו אז בהמחלוקה נגד קרה, על בן איני רוצה להתערב במחלוקה הזאת".

ובסגנון אחר מעט סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו קלויזנבורג (בשיעור חומש רש"י קרה תשכ"ד): "זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע אמר פעם שהוא זוכר יציאת מצרים ואת השיעבוד שהיה שם, ועוד חרות בזכרוננו צורת ביתו והכלים שהיו לו שם, ואף זוכר את הנוגש שעינה אותו ואף אם היה רואה אותו כהיום הזה בין אלף גויים - היה מכירו.

שאל אותו נכדו הוא זקה"ק בעל ייטב לב זי"ע: האם אתה זוכר גם מחלוקותיו של קרה. במה שאני זוכר - השיב זקה"ק - והיו שם אז שלוש כיתות, כת אחת אחזה עם משה רבינו, וכת אחת החזיקה עם קרה, וכת אחת שלא התערבה כלל במחלוקת (ובגון 'און בן פלת' שאמרה לו אשתו 'מאי נפקא לך מינה' בדאיתא בסנהדרין קמ:).

ומאיזה כת היית אתה - שאל שוב הייטב לב; מן הכת שעמדו מן הצד - השיב הישמח משה; הייתכן שלא תבעת את עלבוננו של משה רבינו - שאל הייטב לב; השיב לו הישמח משה: הדברים הם למעלה מהבנתך ואיני יכול לגלותם לך, ואולם בעבור זאת נגזר עלי שיוצאי חלצי יהיו במריבה זה עם זה. וסיים עלה זקה"ק בעל ייטב לב: ואף אם אשכון בדד ביער - יריבו עמי עצי היער, עכד"ק".

ועוד ראה בספר 'החכמה מאי"ן' (סטוטשין, עמוד צח): "בידוע הרעיש הרה"ק הישמח משה זי"ע עולם ומלואו על הגאולה שלימה. פעם שאל אותו נכדו הייטב לב: זידישע, מדוע אתה מרעיש עולמות בעניין זה יותר משאר הצדיקים. ענהו הישמח משה: דע לך, שאינו דומה שמיעה לראיה, שאר הצדיקים שמעו על הבניין והחורבן אולם אני ראיתם ועדיין זוכרם.

כבר הייתי פעמיים בעולם הזה, בפעם הראשונה הייתי בין יוצאי מצרים, ובפעם השנייה הייתי ירמיה הנביא. ואני זוכר היטב כל דבר. אם יבניסוני אל הבית

במצרים אני אכיר את המצרי שהשאל לי כלי כסף וכלי זהב, ובמעמד הר סיני - לא זו בלבד שאני זוכרו לכל פרטיו, אלא אני אף זוכר מי עמד לצידו. בפעם השנייה התנבאתי על החורבן וראיתי בעיני את בית המקדש נחרב, אין איפוא כל פלא שאני מיחל ומצפה בכליון עינים לבנינו מחדש".

סיכום השמועות

מסיכום כל שמועות אלו שנאמנו מאוד עולה כי הישמה משה אמר כי שמו נכתב בתורה והוא יודע מאיזה שבט הוא. כמו כן הוא זכר את התקופות הבאות בהיותו: בצאן יעקב אבינו; בשיעבוד מצרים, בהשאלת כלי כסף וכלי זהב, יציאת מצרים, במעמד הר סיני, במעפילים, ובמחלוקת קרח; ואף ירמיהו הנביא.

לא זו בלבד אלא שגלגולים אלו השפיעו עליו באופן פיזי ומציאותי גם בגלגולו זה, שכן הוא היה מרגיש כאב ממש ממה שהיכו אותו בעבר, הן מהכאת יעקב אבינו את צאנו וגם מהמכות שניתנו למעפילים.

הנשמה אינה זוכרת מגלגוליה הקודמים

אולם מעניין לדעת כי הישמה משה עצמו כותב בספרו (פרשת נח) בשם 'ספרי חכמי אמת' שנשמה המגולגלת באדם "אינה יודעת ואינה זוכרת כלל בהיותה בגוף האדם למה היא באה ולמי הייתה בגלגול הקודם" והוא מוסיף ונותן על כך שני הסברים מדוע אכן אין הנשמה זוכרת את גלגולה הקודם.

את ההסבר הראשון הוא מכנה 'טעם טבעי': לפי שהנשמה מתאחדת ומתחברת עם גופה הנוכחי, ולכן אין היא יכולה להביט אל מחוץ לגופה ולדעת מה היא עימה בגוף הקודם.

ההסבר השני מכונה 'טעם חיובי': שהגלגול בא על מנת שהאדם יתקן את עצמו בבחירה וברצון, ואם יזכור את כל אשר עבר עליו בגוף הקודם הרי יהיה מוכרח לעשות טוב ותעדר ממנו הבחירה, והוא כותב על הסבר זה: "וזה טעם נכון וברור בעור השי"ת".

וצריך לומר שכל זה אינו אמור כי אם בגלגולים גרידא ולא בגלגולי הצדיקים, שכן לא ראי הצדיקים הנמצאים בעולם הזה בגלגול כראי שאר האנשים הנמצאים בעולם הזה בגלגול. כי טיבו של גלגול הוא שנשמת האדם שוב יורדת לעולם כדי לתקן ולהשלים את אשר לא גמרה לתקן בגלגולה הקודם, אולם גלגול הצדיקים שהם יורדים ונמצאים פעם נוספת בעולם, אין זה אלא מפני שהדור היה צריך להם, ולזיכוי ותיקון הרבים הם באים, ומחמת שנשמתם כבר היא מתוקנת לחלוטין - מבטיח להם הקב"ה שהגם שיירדו לעולם הזה מכל מקום לא יבוא לפניהם שום דבר חמא ועוון ('אגרא דכלה' פרשת חיי שרה, ד"ה וירמוז).

ובקשר לכך יצוין כי בכתבי הקבלה הובא שהצדיקים מתגלגלים בדגים, אך כבר מקובל מפי קודש הרבי מלובלין אשר אמר ד'היינו ודאי צדיקים קטנים, אבל הצדיקים

הגדולים איז צריכין לשום תימוז' (ישמה משה' וירא).

זכירת מעמד הר סיני

אגב מה שהבאנו שהישמח משה אמר כי לא זו בלבד שהוא זוכר את מעמד הר סיני לכל פרטיו אלא הוא אף זוכר את מי שעמד לצידו, יצוין כי גם הרה"ק רבי אלימלך מליעזנסק אמר שהוא זוכר את מעמד הר סיני יחד עם אלה שעמדו סביבו.

וכך כתב בספר 'עדות ביעקב' (למברג תרל"ט. חלק 'בינת יעקב' שער התורה דרוש שביעי ס"ק יא):
 "כנודע שכל הנפשות עמדו על הר סיני, והרב הקדוש כו' אדמו"ר ר' אלימלך נ"ע בעל המחבר 'נועם אלימלך' אמר בזה הלשון: לא בלבד שאני זוכר מעמד הר סיני אלא שאני זוכר מי ומי עמדו אצלי - כך שמעתי מפי אדמו"ר בוצינא קדישא כו' מראפשיין נ"ע בעהמ"ח 'זרע קודש'"

ובאין ראוי לציין את מה שסיפר הרה"ק רבי אהרן ראטה בספרו 'שומר אמונים' (מאמר האמונה) כי הבעל שם טוב הקדוש היה מזכיר לתלמידיו את מעמד הר סיני. וכך כתב: "והיה מעשה אצל הבעל שם טוב הקדוש, שפעם אחד למד קודם התגלותו עם תלמידיו, שהיה מלמד נערים. וידוע ומפורסם שהוא הראה לכל תלמידיו ומסר להם חלק תורתם בבחינת מעמד הר סיני בקולות וברקים, כי הקולות לא נחדלו עוד ולא פסקו (כמובא בזוה"ק פרשת יתרו, פא א). וכשהגיע בשבועות או אפשר פרשת יתרו, ולמד עמהם סדר מתן תורתנו הקדושה, שאל לחילדים: בניי, אתם זוכרים מעמד הר סיני? והשיבו כולם בפה אחד: אנו זוכרים, כי פתח להם הדעת והשכל עד שזכרו ממש, כי זה היה דבר קטן אצל רבינו הבעש"ט ז"ל. רק אחד השיב: רבי, אין אני זוכר! וזה יצא לתרבות רעה רח"ל".

זוכר את הזמר ששר יעקב אבינו

לא רק הרה"ק הישמח משה היה כבש בצאנו של יעקב אבינו, אלא גם הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפטא. ואף הוא הרגיש בגלגולו הלזה את שבט ההכאה שהיכה אותו יעקב.

וכך מספר הרה"ח רבי יוסף מנדלקורן בספרו 'וילקט יוסף' (לקט שכחה ופאה לאות ה): "והנה בעת שהייתי עוד כבוש בגולה בגרמניה אחרי המלחמה שמעתי מאת הרבני החסיד ר' מנדל שליאמאוויץ ז"ל שו"ב מומחה ושי"צ במדינת משכני שסיפר שהיה עוד נודע ומפורסם במדינתו אשר הגה"ק מאפטא זי"ע סיפר אשר זוכר שהיה מן הצאן שיעקב אבינו ע"ה היה הרועה עליהם, והרבה לספר אשר הרושם הארוך ודק אשר על בשרו בא לו מהכאת השבט אשר ביד יעקב אבינו ע"ה אז.

גם זוכר הזמר ששר יעקב אבינו ע"ה אז בעת שרעה את צאנו. והשו"ב המנוח הנ"ל, שהיה גם בעל מנגן גדול, שר אז לפני את הניגון אשר עליו הקבלה להיות זמר וניגון הנ"ל".

מקורות נוספים על הרה"ק מאפטא

ואכן גם על הרה"ק מאפטא קיימים שמועות וגירסאות שונים על גלגולים עליהם סיפר שהוא זוכר מהעבר. ואנו נביא כאן שני מקורות חשובים על כך.

המשנה

הרה"ק רבי שמואל משינאווא כותב בספרו 'רמתיים צופים' (סי' ו'): **"ואנב אכתוב מה שנודע כי פעם אחת היה יושב הרה"ק וכו' ממעזיבוו יושב ותוהה. שאלוהו אנשי שלומו אודות זה. והשיב להם שהוא כעת בגלגול שלישי. ובגלגול הראשון היה נשיא ובשני ריש גלותא וכעת אינו כלל. ומדי דברו בזה באו שלוחי דרבנן מארץ ישראל וכתב נשיאות מכולל וואלין. מוכן הדבר מהשמחה שהגיע אז ועשה סעודה. ונתן להם חמישים רובל כסף על קרקע סמוך לקברו של הושע במכריה".** וכך מספר החסיד

ר"י שו"ב בכתביו (מערכת אפטא אות א) אודות גלגוליו הקודמים של הרה"ק מאפטא: **"הרב מאפטא אמר על עצמו שהוא כעת פעם רביעית בעולם. פעם אחת היה מלך ישראל, ושמעתי מאחד ששמע מאנ"ש שכוונתו היה על שלמה מלך ישראל. ואמר: מיר האבען אביסל גישיפט. ופעם אחת בעת יושבו לפני הרבי ר' אלימלך התחילו לדבר מן הטאים של שלמה, וגער הרב ואמר: שתוקן, שיש לו עגמת נפש מזה! והוא יושב כעת אצלי בשולחן. ועיינו וראו עליו שזולגים עיניו דמעות.**

פעם ב' הייתי מפרחי כהונה עובד בבית המקדש. פעם ג' הייתי הרמ"ע מפאנו בעל 'עשרה מאמרות', וכעת פעם רביעית בעולם.

ואמר שזכור הוא בעת שהיה מפרחי כהונה, היה איש אחד מירושלים מיקירי ונכבדי העיר ושמו ר' גרונם וחטא פעם אחת בעבירה בשוגג שהייכים עליו הטאת והלך בעצמו לשוק לקנות כבש אחד לחטאת. ושאלו אותו בשוק: אתם תחטאו בעבירה כזו. ואמר: מה אעשה, איך בין אריין גיפאלין [=נפלתי בעניין זה], והביא אותו לעזרה.

ומאנ"ש שמעתי שבעת הוליכו אותו נשמט מידו ורץ אחריו בכל שוקי ירושלים עד שהשיגו ונתבייש מאוד. ואני הייתי כהן המקריב אותו. ובשעה שבית המקדש היה קיים, כאשר הקריבו קרבן - אם הבעלים היו חוזרים בתשובה כאמת היה נראה על המזבח בהאש דמות אריה, ובאם לא היה דמות כלב, ואם היה לא טוב ולא רע רק תשובה מעט היה הדמות לא לגמרי אריה רק משה כעת לדמותו.

וכאשר הקריבו קרבן ר' גרונם היה הדמות באמצעות הנ"ל. אמרתי לו: מה זאת ר' גרונם. והתחיל לבקש מהשי"ת [באומרו] אם תשובתי לא היה בשלימות כל כך תצרך גם כן את הביוש שנתביישתי בעת קנייתי הקרבן, וחזר לדמות אריה בשלימות תיכף".

מאה פעמים בגלגול

למורבה הפלא נשתמרה עדות על צדיק נוסף שאף הוא היה אומר בתפילתו 'וכן הייתי אומר' שכן גם הוא היה באחד מגלגוליו הקודמים כהן גדול בבית המקדש - הלוא הוא הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב.

בהקשר לכך מסופר כי מנהגו של הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא היה לומר תפילת תחנון גם בימי הילולא של צדיקים, ועוד היה מקפיד שלא להדליק נרות ביומי דהילולא. והיה רגיל לומר על כך: "איך אנו מדליקים נרות בעבור נשמת הצדיק בעוד שיוכל להיות כי נשמת הצדיק ישנה בזה העולם בגלגול".

[13/09/2018]

היוצא מן הכלל האמור היה הרה"ק מרימינוב שאצלו היה מורה להדליק נרות, והיה מספר על כך שהרה"ק מרימינוב אמר על עצמו "שהיה כבר בעולם הזה מאה פעמים, ובזמן המקדש היה כהן גדול ושימש בכהונה גדולה, והיה אומר בתפילתו בעבודה 'וכך הייתי אומר' ולא 'וכך היה אומר' - אף הוא אמר על עצמו כי זאת הפעם האחרונה שנתגלגל בעולם הזה ולא ישוב עוד לעולם הזה. לכן ביום היארצייט שלו ציווה הרה"ק משינאווי להדליק נרות" (עטרת מנחם אות קמג).

גם הרבי ר' זושא

ואדמו"ר שלישי שאף הוא היה נוהג לומר 'וכן הייתי אומר' - הוא הרה"ק ר' זושא מאניפולי! וכך מספר לנו עליו החסיד רמ"מ רוזנשטיין בספרו 'עבודת הלויים - אור הגנוז' (סיפורים עמוד עט): "הרה"ק רבי משולם זוסיא מאניפולי ז"ל אמר: כשהייתי אצל הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ל אמר לי: זוסיא, אתה זוכר שהיית כהן גדול? ואמרתי, לא! ואמר לי: תזכיר את עצמך! ונזכרתי בעצמי. מאז והלאה כשהייתי מתפלל לפני העמוד, הייתי אומר בסדר העבודה של יום הכפורים: "וכך הייתי אומר".

ירש להשוות זאת עם המובא לעיל שרבי זושא מאניפולי אמר על עצמו שהוא מנשמת רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, וזהו שהיה אומר 'וכן הייתי אומר'.

כתב את ספר השאלות

אגדה חסידית אחרת - אף היא על הרה"ק מרימינוב - מספרת כי לעת פטירתו לחש וסיפר את סוד גלגול נשמתו, ואמר כי עוד זוכר הוא איך שכתב את ספר ה'שאלות' של רבינו אחא משבחה - בימי הגאונים.

חסידים חריפי דעת הקישו מגילוי זה לכך שרצונו הוא שממלא מקומו בהנהגת החסידים יהיה לא אחר מאשר תלמידו ומשרתו הרה"ק רבי צבי הירש משרת, שכן אף על רבינו אחא משבחה מסופר (באגרת רב שרירא גאון) שאחריו מלך רב נמרונאי גאון שהיה משמשו בקודש (סיני כרך מח עמוד פו).

יעקב אבינו, מרדכי הצדיק ורבינו תם

אם מקודם הזכרנו על הצאן שהיו אצל יעקב אבינו, הרי שהיהודי הקדוש היה זוכר את גלגולו מעת שהיה נשמתו אצל יעקב אבינו ממש, ולאחר מכן בגלגולים נוספים. וכך כתב בספר 'שארית ברוך' (רובין, אות ק):

"היהודי הקדוש פעם אחת בחיותו בלובלין חלם לו שיש לו נשמת מרדכי היהודי. ושהנשמה ההיא היא זה הפעם רביעית בעולם הזה. בפעם ראשונה הייתה אצל יעקב אבינו ע"ה, ופעם שניה אצל מרדכי היהודי, ופעם שלישית אצל רבינו תם, ועתה בפעם הרביעית היא אצלו. ולראיה שכל אלה היו להם שתי אחיות לנשים, ושגם לו שתי אחיות לנשים. וייקץ והנה חלום.

ורצה לדעת אם האמת כן היא, והלך תיכף אצל רבו הלובלינער לשאלו על זה. ובאשר פתח הדלת מצא את רבו יושב, פניו אל החלון ואחוריו אל הדלת. ועוד קודם ששאלו אמר לו הלובלינער: מאי כולי האי שיש לאדם נשמה גדולה? הלא צריך לדעת אם עושה אפס מה בזה. ושוב לא הרהיב בנפשו לשאלו דבר מה והלך לו.

והיה הולך ומסופק אם החלום הוא אמת, עד שאחר זמן מה הייתה התונה גדולה במדינת פולין שנתאספו על החתונה ההיא אלפים אנשים ובראשם המגיד מקוונץ והרב מאפטא, ונתאחר היהודי הקדוש ובא אל השולחן כאשר כבר היה כל העולם מאוספים, ושני הגדולים ההם כבר ישבו אצל השולחן. והיה העולם אומרים זה לזה: "לאומ דורך דעם יוד" [=תנו להיהודי לעבור].

ובאשר בא סמוך אל השולחן ושמעו הגדולים שאומרים עליו כן, שאל אחד מהגדולים להשני בזה הלשון: "מיר זענען קיין יודין?" [=האם אנחנו יהודים]. והשיב לו השני: מה חידוש הוא לכם, הלא מצינו בין אנשי כנסת הגדולה שלא נקרא בשם 'יהודי' כי אם מרדכי היהודי! והוא שמע זאת ואמר לעצמו: שמע מינה שהחלום הוא אמת."

מבעלי התוספות

לגירסא זו אנו מוצאים שהיהודי הקדוש גם העיד על עצמו שהיה רבינו תם, אולם יש שהביאו בסתמא שהיה מבעלי התוספות שמסרו נפשם על קדושת השם, וכך הביא בספר 'תורת היהודי הקדוש' (עמוד כג): "רבינו הקדוש אמר על עצמו שכמו שמרדכי הצדיק היה אביו משבט בנימין ואימו משבט יהודה, כך הוא רואה ברוח הקודש שגם הוא כן אביו מבנימין ואימו מיהודה. כמו כן אמר על עצמו כי היה מבעלי התוספות ומסר נפשו על קידוש השם ונשלח לעולם הזה בכדי להשלים את ימיו שנפסקו במרם עת."

ומעניין להסמיק לכאן שבמכתב מרתק אותו כותב הרה"ק ה'אש דת' מאזורב על תולדות אדמו"רי השלשלת (وهוא גדפס בקובץ 'בית אהרן וישראל' גל' סב עמוד צט) הוא מספר שהיהודי הקדוש מפרשיסחא העיד על עצמו ועל עמיתו הרה"ק רבי לייבוש מאזורב, ששניהם היו להם נשמות מבעלי התוספות והמה זכו להישרף על קדושת השם.

כי הנה המלכות נועדו

הרה"ק רבי אליעזר צבי מקומרנא היה אומר כי כבר היה בזה העולם ארבע פעמים, והנה בכל ארבעת הפעמים שהיה בעולם - היה יחד עימו הרה"ק רבי יהושע מבעלזא. ובזמן הבית הוא היה ממלכי יהודה, והרה"ק מבעלזא היה ממלכי ישראל.

ואם במלכים עסקין חשוב להביא כאן על צדיקים שהיה בהם את נשמות דוד ושאל. וכך כתב בספר 'כרם ישראל' (ז"ק, לובלין תר"צ. אור ישראל אות ג): "הבעל שם טוב אמר כי נפשו היא נפש דוד. והרב הצדיק רבי נחמן ז"ל מקאסוב כתב שהבעש"ט היה מנשמת דוד המלך ע"ה והוא ר' נחמן היה מנשמת שאל המלך, על כן היה רבי נחמן מתנגד על הבעש"ט, על כן היה מחלוקת ביניהם. ועל זה אמר הרב נחמן שהיא מחלוקת ישנה שהיה בין שאל לדוד ואחר כך בין שמאי והלל".

13/09/2018 18:00

הרה"ק מרוזין הוא פעם שלישית בעולם

על הרה"ק רבי ישראל מרוזין אנו מוצאים שסיפר על שניים מגלגוליו הקודמים. וכך הובא זאת בכתבי ר"י שו"ב (מערכת ר"י מרוזין אות כט):

"הריזינער אמר על עצמו שהוא פעם שלישית בעולם: פעם אחת - הרב ר' נפתלי בעל 'סמיכת חכמים'; פעם ב' - המגיד הגדול; והוא - פעם ג'. וסיפר שני מעשיות מהרב רבי נפתלי. שמעתי מרבי גדליה [ראמנער] הנ"ל ששמע מהריזינער".

חיבר את 'מבחר הפנינים'

הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא העיד על עצמו שבגלגול הראשון הוא זה שחיבר את הספר הנודע 'מבחר הפנינים' המיוחס לרבי ידעיה הפניני הבדרשי (כך הביא בשמו תלמידו הרה"ק רבי שמואל משינאווא בספרו 'רמתיים צופים' סי' א אות נג).

מעניין לציין שבמהדורת הספר 'מבחר הפנינים' שיצאה לאור בפיעטרקוב בשנת תרע"א בחר המו"ל להציג את ידיעה זו בשער הספר, והמעין בהגהות 'רב פנינים' שנדפסו בשולי הגליון במהדורה זו יראה בעיניו השוואות ומקבילות רבות מתורתו של הרבי מפרשיסחא אל דברי בעל מבחר הפנינים.

אם כי בשער הספר העלים המו"ל את שמו, הרי שבדף האחרון של הספר מודפסת איגרתו של הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטראווצא וממנה אנו לומדים כי המו"ל אינו אלא המלקט הנודע רבי יועץ קים קדיש מפרשיטיק בעל 'שיח שרפי קודש' ועוד ספרים. (א"מ הברמן ברשימתו הביבליוגרפית על הספר 'מבחר הפנינים' שנדפסה ב'סיני' כרך כה, מציין כי ישנם אקסמפלרים שנדפס עליהם כי הם נדפסו בהשתדלותו של ריק"ק הנ"ל).

הוא היה הרמ"ע מפאנו

גם תלמידו הגדול של הרבי מפרשיסחא הלוא הוא הרה"ק רבי מנחם מגדל מקאצק העיד על עצמו על חיבור שהוא חיבר בגלגול הקודם - הלוא הוא הספר 'עשרה מאמרות' של רבינו הרמ"ע מפאנו.

וכך מסופר בספר 'שבחי צדיקים' (עמוד 36): "פעם אחת בא פתאום אל הבית מדרש של, ופנה אל השולחן וראה את הספר הקדוש 'עשרה מאמרות' להרמ"ע מפאנו ז"ל מונח על השולחן. אחזו בידו ואמר בזה"ל: זה הספר הוא ספר טוב - זה הספר אני עשיתיו!". ^{13/09/2018} ^{הרה"ק} מסיים מעתיק השמועה ומספר: "ואחרי הדיבורים האלו נתנו בני בינה אל ליבם להעמיק בדברי תורה שלו, עין בעין ראו כי הם נדברים ממש על דרך ואופן וסדר של ספר הקדוש הנ"ל, כי רוח ה' דיבר בו ברעיונות גבוהות ונתיבות פלאות חכמה מגוללות ומעוטפות בשמלות אמרות מהירות מזוקקות, שצריכים ללמד בעומק ובעיון טוב להבין בסדר משנתם מה עמקו מחשבותיהם".

אין המקום כאן להאריך בהשוואות ממשנתם של הרמ"ע מפאנו והרה"ק מקאצק, אך זאת ידוע כי לעת פרידתו של השרף מקאצק מעלמא הדין דובבו שפתיו: "ותמונת ה' יביט - א הימעל'ישע בליק", ודבר זה הוא מתורתו של הרמ"ע מפאנו הכותב זאת בספרו הנזכר.

יצוין כי בספר 'אמת מקאצק תצמח' (אות תתמא, בשם ספר 'לקוטים חדשים' עיי"ש) הביא גם שהרה"ק מקאצק אמר על עצמו ששמו הוא כשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטבסק, ולשני אמותיהם קראו בשם אסתר, והוא זה שחיבר את הספר 'פרי הארץ'.

ולא זו בלבד אלא שבספר 'אביר הרועים' - ספר תולדותיו של חתנו הרה"ק האבני נור מסוכאטשוב (אות מט) הביא שנשמע מפי קדשו בשם חותנו שהוא מהנשמות של קודם חורבן הבית: "ומדרגותיו הגבוהים והנוראים של האי העיר וקדיש מקאצק זצ"ל שמעתי מרבינו הקדוש זצ"ל שפעם אחת גילה על עצמו חותנו הקדוש מקאצק זיע"א שנשמתו הקדושה היא עדיין מהנשמות של קודם חורבן הבית, ואמר בזה הלשון: 'איך בין נישט פין דיא היינטיגע' [=אין אני מתדורות הנוכחים], וביאתי בעת להאי עלמא היה כדי לברר מה הוא קדושה ומה הוא חיצוניות".

הסיפור עם הבעש"ט שכבר היה אצל משה רבינו

את מאמרנו זה נסיים בכך שהאמונה באמיתות סוד הגלגול היא מיסודות תורת החסידות, ועד כדי כך שכבר נודע כי ישנם הנמנעים מללמוד את תורתו של אחד מגדולי המגיהים על הש"ס, עקב כך שהוא מטיל ספק באמיתות עניין זה.

ידיעת קיום סוד הגלגול גם פותרת בעיה קשה בה נתחבטו רבים וטובים: פעמים ואדם יודע בנפשו כי הוא זכאי - והנה חבירו תובע אותו לדין והוא יוצא חייב; כיצד ייתכן איפוא שעוולה כזאת תצא מתחת התורה שהיא תורת אמת וצדק.

ומפורסם מה שכתב על כך הרה"ק מסדליקוב בעל 'דגל מחנה אפרים' (בתחילת פרשת משפטים): "שמעתי בעניין הדין שאחד דן את חבירו לבית דין ויודע בעצמו שבודאי הוא זכאי בדיו, והתורה מחייבתו: אל יקשה לו. הלא תורת אמת היא ודרכיה

דרכי נועם? - כי זהו אמיתות התורה ונועם דרכיה, כי בודאי מסתמא היה חייב בגלגול העבר לאיש הדן עמו, וכעת חייבת התורה לשלמו כדי לצאת ידי חובתו".

ובזה פירש הדגל מחנה אפרים את דברי הזוהר הקדוש על הפסוק: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - אילן סדורין דגלגולא", שאע"פ שפעמים נראה שמשפטי התורה הם נגד האמת, בכל זאת האמת היא כן כמשפטי התורה שכן לפי סוד הגלגול כך צריך הדבר להיות.

למרות שהרה"ק מסדליקוב אינו כותב ממי יש בידו את שמועה זו, כבר ציינו (מקור מים חיים בשולי הגליון בספר בעש"ט עה"ת) שברור הדבר שמקורו הוא מדברי זקנו רבינו הבעל שם טוב הקדוש, שכן כך הביא בספר 'דברים ערבים' (אות יח):

"**הרב** הקדוש המגיד ממעזריש זי"ע ביקש מרבו הבעש"ט הקדוש ז"ל שיאמר לו פירוש הזוהר הקדוש על 'ואלה המשפטים - דא הוא רזא דגלגולא'. פעם אחת אמר לו הבעש"ט שיסע ליער אחד ויראה שם אילן אחד ומעיין תחתיו, ויתעכב שמה עד שש ויבא לביתו, ונסע שמה, וראה איש אחד בא עם סוס מזויין, והוא היה עיף ויגע, ואכל ושתה ונסע לדרכו, ושכח שם ארנקי שלו עם המעות, אחר כך בא שמה עוד איש אחד, והניח עצמו לפוש, והוא מצא את הארנקי עם המעות, ולקחו והלך לדרכו, אחר כך בא שמה עוד איש אחד עני ונכה רוח, והוא עיף ויגע, ואכל שמה פתו אשר היה לו, ושתה מן המעיין, והניח עצמו לפוש ולישן, אז בא בחזרה האיש הראשון, ושאל שאל מאיש העני היכן הוא הארנקי עם המעות אשר שכחתי כאן, והוא באמת לא ידע מאומה, ולא הבין מה שזה מדבר אליו, בקיצור, כי זה הראשון הכה את העני מכות רצח ופצע, במענה שיחזיר לו מעותיו, וכאשר הגיע שש נסע הרב הקדוש המגיד זי"ע לביתו, וסיפר לרבו הבעש"ט את אשר ראה, ואמר לו הבעש"ט זי"ע, כי האיש הראשון הזה, היה חייב בגלגול הראשון לאיש השני, כסך המסויים הזה שהיה עכשיו בהארנקי, ולא היה משלם לו, ובאו אז לדן לפני זה האיש השלישי, שהיה אז הרב והדיין בגלגול הראשון, ופסק דינו ופטרם מבלי שום חקירה ודרישה, לכן עתה על פי הגלגול שילם הראשון להשני את חובו, והדיין קיבל ענשו, וזהו שאמר הזוה"ק על ואלה המשפטים דא רזא דגלגולא".

ובכמו בסיפורים חסידיים רבים הרי שגם סיפור זה מקורו קדום בהרבה. הוא כבר הובא אצל בעלי התוספות בספרם 'מושב זקנים'. ובדרשות ר"י אבן שועיב (פרשת דברים) הביא זאת כבר בשם מדרש!

וכך כתב: "אמרו במדרש, כי בהיותו בהר ראה איש אחד ששחה [בא] לשתות בנהר ושכח ארנקי שלו והלך לו. ובא אדם אחר לשתות ומצא הארנקי [ולקחו] והלך לו. וחזר בעל הארנקי לנהר ומצא שם אדם אחר שהיה שותה. אמר ליה אתה לקחת הארנקי ששכחתי. אמר ליה לא ראיתי ארנקי הוציא חרבו והרגו. כשראה משה כל זה תמה. אמר ליה להקב"ה הודיעני נא את דרכיך מפני מה נהרג זה על לא חמס בכפיו וניצל הגנב, אמר ליה בעל הארנקי גנב זה הממון מאותו שמצאו בלא דעתו וזה הנהרג הרג אביו של

זה ולא נודע מי הכהו. ואני אינתי כל זה, וכן הם כל דרכי, כי לא דרכים דרכי, וכן תרגום יונתן לא יתכן דרך ה', לא איתפרשון אורחן דה'."

נעימות יתנו

לא יאומן כי יסופר, אבל הגיע לדינו 'נעימת הרועים' אותה היה רגיל יעקב אבינו לשיר ולזמר כשרעה את צאנו בשדה. במאמר זה הזכרנו כי גם הישמה משה וגם האוהב ישראל סיפרו כי הם היו חלק מהצאן של יעקב אבינו והם אף זוכרים את ההכאות שיעקב אבינו הכה אותם, ויתירה מזאת - האוהב ישראל גם ידע לשיר את נעימת הרועים של יעקב אבינו, ונעימה זו עברה במסורה במשך הדורות עד כמעט לדורינו ממש.

להוותי, לא הצלחתי להתחקות אחר מי שעדיין מחזיק במסורה זו ומכיר את הנעימה כפי שהיא נשמעה בבית מדרשו של האוהב ישראל, אולם ראו זה חדש אשר מצאתי - כי הרה"ק רבי ישראל מרוזין והרה"ק רבי אברהם דוד וואהרמן מבוטשאטש, אף הם היו משוררים את נעימת הרועים של יעקב אבינו, ונעימה זו שנשתמרה לדורות. ויתכן כי מדובר אכן באותה מנגינה.

לפנינו התווים כפי שהם נדפסו בסוף ספר דעת קדושים (ת"א תשי"ט), ובתולדות המחבר (סעיף 11) אף הובא שם סיפור מעניין בהקשר לכך:

"[הרה"ק מבוטשאטש] אחרי הזמירות לסעודה שלישית בשבת קודש ולפני שהתחיל בדברי תורה היה שר איזה שיר הידוע לבני משפחתו על פי קבלה ומסורה, בלי מילים רק בדביקות רבה ובהתפשטות הגשמיות, והיה נוהג להמשיך בניגון זה לפעמים אפילו למעלה מחצי שעה, וכשגמר את הניגון היה מתחיל בדברי תורה.

אחד מהסידי בוטשאטש שהה לרגל מסחרו ברוסיה, וכאשר הגיעו ימים הנוראים נסע להצדיק מרוזין ז"ל, וביום הקדוש כאשר ישב הצדיק מרוזין ומתייחד עם בוראו, פתאום שמע החסיד הזה איך שהצדיק מרוזין שר לעצמו את הניגון הנ"ל. החסיד הנ"ל נתפעל ופליאה גדולה התפלא ויצא מכליו ורצה לדעת איך הגיע הניגון הזה מבוטשאטש עד רוזין, ואיך זה שהרה"ק מרוזין ישיר אותו ביום הקדוש בדביקות ובנעימה קדושה.

למחרת היום הרהיב החסיד עוז בנפשו ושאל את הצדיק מרוזין לפשר הדבר. ואז עצם הרה"ק את עיניו ואמר: "נו א חידוש, מיט דעם ניגון האט דאך יעקב אבינו געפאשעט די שעפעלעך" - מה אתה מתפלל, הלוא עם הניגון הזה היה יעקב אבינו רועה את צאנו בשדה.

ואחרי זמן כשהחסיד חזר לבוטשאטש וסיפר להראב"ד ז"ל את דברי הרה"ק מרוזין, נשתנו פניו והתחיל לנענע בראשו ואמר: "נו א חידוש, מ'הייסט ר' ישראל - נשמת יעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמאה" - איזנה פלא יש בדבר, שמו ר' ישראל - נשמת יעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמאה".

